

**ПРИЛОЖЕНИЕ НА ИГРОВ МОДЕЛ ЗА ОБУЧЕНИЕ ПО БЪЛГАРСКИ
ЕЗИК КАТО ПОДГОТОВКА ЗА ОБРАЗОВАТЕЛНА ИНТЕГРАЦИЯ НА
ДЕЦА ОТ МИГРАНТСКИ ПРОИЗХОД**

Стамена Валентинова Христова

Сдружение „Образовай и вдъхновявай“, гр. Варна

**APPLICATION OF A GAME BASED MODEL FOR TEACHING
BULGARIAN LANGUAGE AS A PREPARATION FOR THE
EDUCATIONAL INTEGRATION OF CHILDREN OF MIGRANT ORIGIN**

Stamena Valentinova Hristova

Association "Educate and Inspire", city of Varna

***Abstract:** This report presents a successful practice introduced in the NGO sector to support the holistic needs of migrant children in learning Bulgarian as a prerequisite for their educational and social integration. The paper presents a sample of an empirical study conducted with children from 3 to 7 years of age who participated in training based on an author's game model and didactic materials "Bulgarian language in games". Successful practice develops and multiplies theoretically and empirically proven experience and implies significant potential, both in the current application in the sector of additional educational and social services for children, and in future introduction in the system of preschool education.*

***Keywords:** teaching, Bulgarian language, preschool age, migrant children, educational and social integration.*

Ускоряването на миграционните потоци през последните години, засили усилията на местно и национално ниво за съставянето и прилагането на всеобхватни образователни стратегии или поне систематични подходи за подпомагане на децата от мигрантски произход¹ при успешната им интеграция в образователната система. Социалната и

¹ В настоящия доклад децата от мигрантски произход се дефинират като новопристигнали / първо поколение, второ поколение или завръщащи се деца, които все още не са записани в образователната система. Причината за тяхната миграция (напр. икономическа или политическа) може да варира, както и техният правен статут - те могат да бъдат граждани, постоянно пребиваващи, търсещи убежище, бежанци, непридружени непълнолетни или незаконни мигранти. Тяхната продължителност на пребиваване в приемащата страна може да бъде краткосрочна или дългосрочна и те могат да имат или да нямат право да участват в официалната образователна система на приемащата страна. Виж. Европейска комисия /ИАОАК/ „Евридика“, 2019 г. Интегрирането на ученици от мигрантски произход в европейските училища: национални политики и мерки. Доклад на „Евридика“. Люксембург, Служба за публикации на европейския съюз. стр. 29

образователна интеграцията са от пряко значение за развитието на детския потенциал. Същността на интеграцията не се изразява единствено във формално уреждане, гарантиращо техните икономически и социални права в съответствие със съществуващите закони [1]. Тя е сложен процес, който освен да предостави достъп на децата до качествено образование, трябва да осигури и необходимата езикова, образователна, мотивационна и социално-емоционална подкрепа. Децата от мигрантски произход са изправени пред редица предизвикателства в това отношение, като социални и културни пречки, езикова бариера при включване в образователния процес, сегрегация и/или враждебност в приемащото общество [4], [5]. Тези преживявания могат да окажат значително влияние върху благополучието на децата, което от своя страна е свързано с техния прогрес в обучението [2]. Затова, докато се фокусираме върху развиването на детските езикови умения и насърчаването на тяхното обучение като цяло, също толкова важно е да се насърчава тяхното лично, социално и емоционално развитие, за да се създаде оптимално състояние за познавателна активност и развитие.

Настоящото изследване се обосновава с вниманието към индивидуалните решения и възприемане на холистичен поглед върху потребностите и възможностите на деца от мигрантски произход при тяхното интегриране в образователната система [4]. В неговата основа стои разбирането, че ефективната психолого-педагогическа работа с деца-мигранти трябва да съчетава две стратегии: интегративна (обединяваща, нормативна) и приобщаваща (диференцираща), които се допълват, а не се противопоставят [8].

Общата липса на всеобхватни образователни стратегии или поне на систематични подходи в тази област, независимо от националния контекст, провокира „множество местни решения с различно качество, водещи до различни резултати“ [4]. В тази посока е реализиран и представеният опит за подпомагане на холистичните нужди на децата-мигранти, въведен в сектора на неправителствените организации при решаване на едно от най-големите предизвикателства – обучението по български език, което е необходимо условие за тяхната успешна образователна и социална интеграция.

Към този момент, представената практика се реализира в две организации в град Варна – интеграционно-образователен център „Интегрико“, по проект на Асоциация „Енерджи“ в партньорство с Върховния комисариат на бежанците към ООН² и в център за детско развитие „Усмивки“, подпомаган от Фондация „Докова и Доков за бъдеще“, с подкрепата на UNICEF България³. В двата центъра се провеждат безплатни почасови творчески и учебни занимания, за психологическа и емоционална подкрепа на основните потребители – деца с мигрантски произход. В програмата е включено обучение по български език, като предпоставка за тяхната образователна и социална интеграция. Обучението по български език, мултиплицира и надгражда интегриран в практиката теоретико-емпиричен модел за ранно чуждоезиково обучение при деца от предучилищна възраст [7]. Моделът обвързва играта с идеята за цялостно развитие на детската личност (езиково, познавателно, емоционално-волево, социално-нравствено, творческо и физическо), което отговаря напълно на търсения националните политики холистичен

² Върховният комисариат на ООН за бежанците или ВКБООН (на английски: United Nations High Commissioner for Refugees, UNHCR) е специализирана агенция на Организацията на обединените нации, която ръководи и координира дейностите за международна закрила и социалното подпомагане на бежанците.

³ Детски фонд на обединените нации или УНИЦЕФ (на английски: United Nations Children's Fund, UNICEF) работи в 190 държави и територии. УНИЦЕФ се ръководи от Конвенцията за правата на детето, която е подписана и ратифицирана от почти всички държави-членки на ООН, за да установи правата на детето като постоянни етични принципи и международни стандарти.

подход при образователната интеграция на децата от мигрантски произход. Освен това, игровият модел следва идеята, че езиковото обучение и подготовка за ограмотяване (като част от общото образование и грижи в ранна детска възраст), трябва да осъществят в благоприятна среда и с гъвкави дидактични средства, които са формулирани предварително в теоретичен план, но се създават в реалната практика на обучение, съвместно децата. По този начин, обучението по български език съответства на нуждите при динамично променящите се условия и специфики на децата в групите.

По своята същност, използваният игров модел, предлага активно и целесъобразно приложение на предпочитани от децата игри в процеса на езиково обучение, при които се акцентира върху образователния напредък при разширяване възможностите на цялостното детско развитие, като същевременно се отчитат детските способности, потребности, интереси, желания, темп на работа и др.

Обучението по български език се провежда се два пъти седмично, под формата на игрова ситуация с времетраене от 30 мин. Това дава възможност за съвместна дейност с децата, в процеса на която играта се включва непринудено в дейността и езикът-цел я съпровожда по естествен път. Създават се условия, в които детето се чувства свободно, изпитва положителни емоции и радост. Ситуациите включват различни видове игри, с тематично интегрирани дейности, съобразени с Държавните образователни изисквания в системата на предучилищното образование в България. Включените игри и дейности в ситуацията са изключително гъвкави и се определят от възможностите, желанието и интересите на децата в конкретните групи.

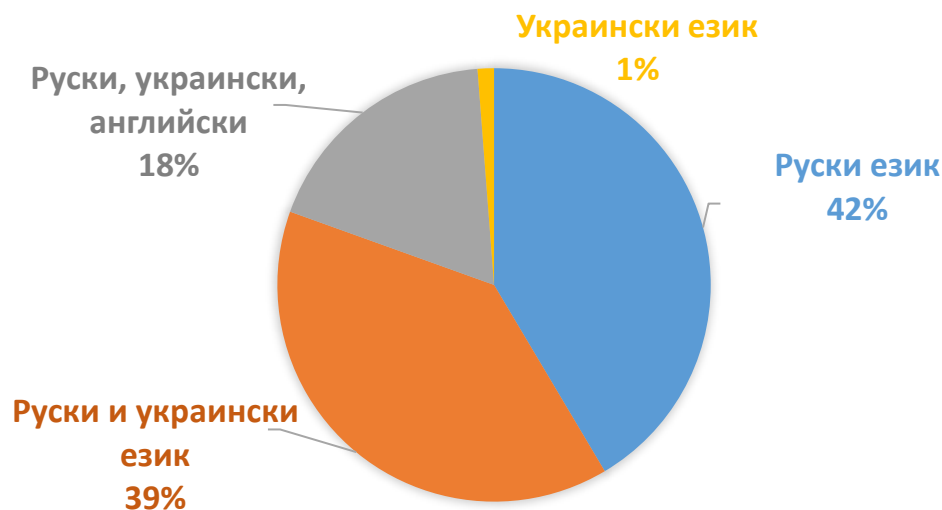
При провеждане на обучението са използвани авторски дидактични средства – игров комплект „Български език в игри“ (Фигура 1.), включващ комплекс от автентични, адаптирани и традиционни игри и игрови упражнения; пълноцветни тематични флашкарти и българската азбука; комбинирани карти за специфични езикови игри; дидактични листове и материали, които развиват детското внимание, памет, мислене, фина моторика, въображение и креативност.

Фиг. 1. Материали от игров комплект „Български език в игри“

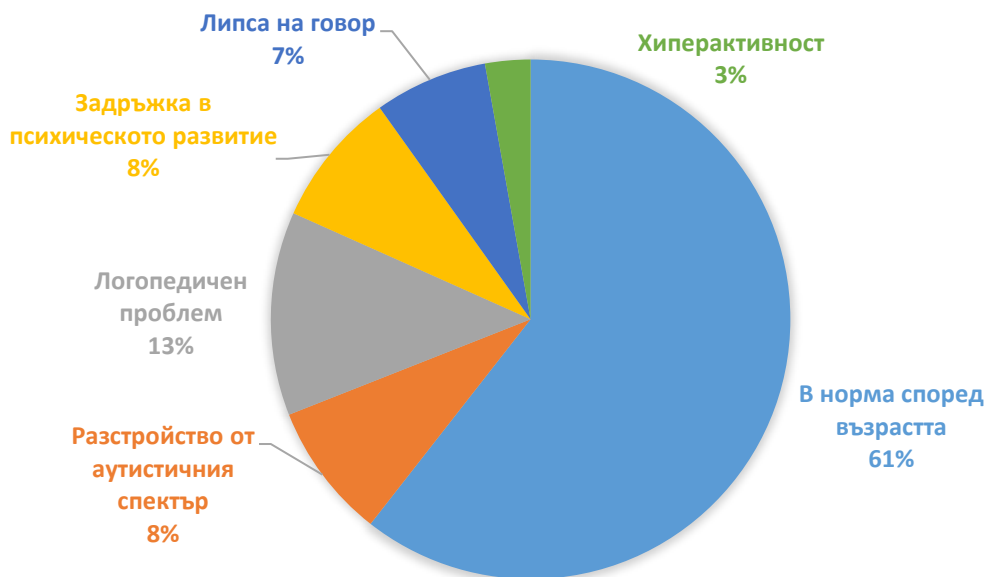
Настоящият доклад разглежда само извадка от данните, получени при групите които са изцяло съставени от деца-мигранти от Украйна. Групите са непостоянни – сформирани на ротационен принцип, с предварителна заявка за посещение от родител/настойник и хетерогенни по отношение на редица характеристики: широк възрастов обхват на децата от 3 до 7 години; различна големина на групите от 12 до 24 деца; специфичен езиков произход и опит от обучение; различни специални образователни потребности и социално-икономически статус на техните семейства и др. Всички деца са с роден език руски или украински език, като българският се явява втори/трети или четвърти за тях (при тези, изучавали английски език). Децата не посещават детска градина или предучилищна група в български училища и малко от тях имат пряк досег с носители на езика. Учителите, психолозите и логопедите взаимодействат с тях на руски и украински език. През последните две години за някои от децата е провеждано обучение – неформално, или организирано онлайн, поради което се наблюдава занижено за възрастта общо ниво на усвоени знания, умения и формирани отношения.

Фиг. 2. Език на децата, участвали в игров модел на обучение по български език

През тримесечния период на изследване, обучението по български език обхваща 39% или 27 деца са със специални образователни потребности – 6 деца са с разстройство от аутистичния спектър; 9 деца са с установен логопедичен проблем; 6 деца със задръжка в психическото развитие; 5 невербални деца и 2 деца са с дефицит на вниманието и хиперактивност.

Фиг.

3. Специфики на децата-мигранти, участвали в обучението по български език в периода на изследването

Проведеното психолого-педагогическо изследване цели да установи връзката между образователния напредък, емоционалното благополучие и степента на пълноценно участие на децата в игровото обучение по български език. За инструментариум на изследването е използвана петстепенната скала на Фере Ливърс с критерии: емоционално благополучие на детето, включване в обучението по български език и образователен напредък по модификация на автора [3]. Данните в бланката за отразяване степента на благополучие, включване и напредък на детето в обучението по български език се попълва системно от учител и психолог.

Връзката между образователния напредък, емоционалното благополучие и степента на пълноценно участие на всяко дете в игровата дейност при езиковото обучение е проверена, чрез получената информация за 68 деца, в края на тримесечния период. Резултатите от изследването в началото на обучението и в края на периода, са обобщени в числов вид, въз основа на пренасяне на балове на определената от учителя/психолога принадлежност на децата към съответната група, към конкретния момент на проучването и са подложени на статистическа обработка.

За да се определи степента на зависимост между показателите – благополучие, включване и напредък, се използват множествени корелационни коефициенти. При определяне нивото на взаимовръзка между различните показатели в зависимост от коефициента на корелация, се приема следното:

- 0 - 0,3 - няма връзка;
- 0,3 - 0,5 - слабо свързване;
- 0,5 - 0,7 - средна връзка;
- 0,7 - 0,9 - висока;
- 0,9 - 1 - много силна.

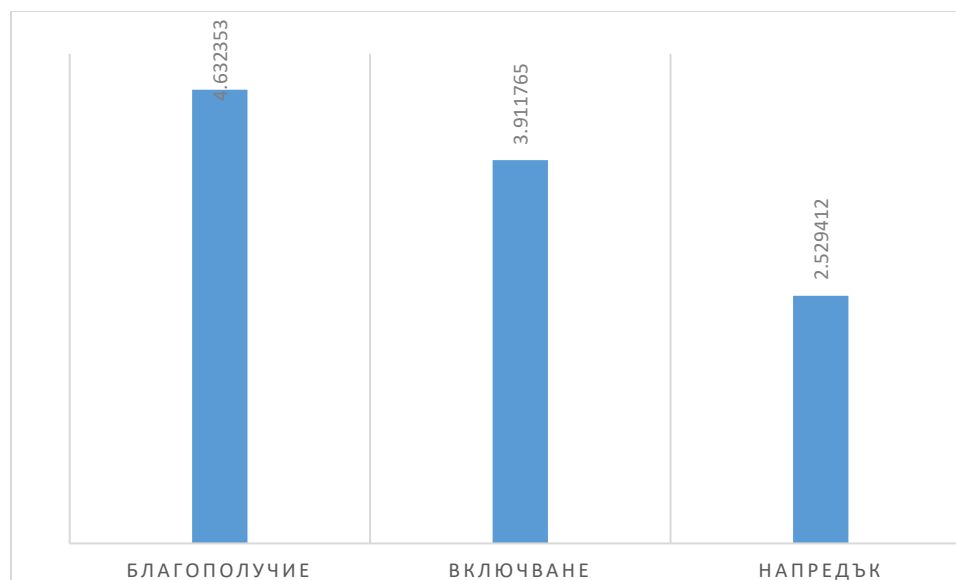
Когато корелационният коефициент е отрицателен, това означава, че отношението на параметрите е обратното.

Таблица 1. Ниво на взаимовръзка между показателите благополучие, включване и напредък

	<i>Благополучие</i>	<i>Включване</i>	<i>Напредък</i>
Благополучие	1,00		
Включване	0,70	1,00	
Напредък	0,26	0,29	1,00

В табл. 1 е представен коефициентът на корелация на съотношението включване и благополучие (колона 1). Коефициентът е 0,70, което съответства на много силна връзка. Между благополучието и образователния напредък, този показател (колона 2) е 0,26, което е висока степен на зависимост. Коефициентът на корелация между образователния напредък и включване на детето (колона 2) е 0,29, което също съответства на висока степен на зависимост.

Въпреки че неблагоприятния за обучението ротационен принцип на посещение от децата има пряко отношение към техния образователен напредък, изведените данни от изследването, установяват много силна връзка между трите показатели (*графика 3*). Степента на благополучие на децата в групата, участвали в игрово обучение по български е определена като изключително висока по петстепенната скала, което се характеризира с видими сигнали на удовлетвореност, щастие, енергичност, спокойствие, спонтанност и самоувереност от децата. Степента на включване на децата, участвали в игрово обучение по български е определена като висока по петстепенната скала, което се характеризира с непрекъсната активност от страна на децата в групата; наблюдава се интензивно, мотивирано участие и значителна степен на изява в дейността и висока концентрация. Степента на образователен напредък е умерена, при която децата са усвоили необходимите компетенции, позволяващи значителна самостоятелност в дейностите при игровото обучение (езикови игри за попълване и активиране на речниковия запас; слушане на кратки приказки и истории; речева продукция в кратки диалози; работа с дидактични листи и настолни игри и др.).

Фиг. 4. Степен на благополучие, включване и напредък на децата, участвали в обучение „Български език в игри“

Представената извадка от резултатите на психолого-педагогическото изследване недвусмислено показват, че при активно и целесъобразно приложение на комплекс от игри и игрови упражнения, обучението по български език на деца-мигранти от предучилищна възраст е високо ефективно по отношение на детското включване и емоционално благополучие, като необходима предпоставка за образователен напредък.

Игровият модел на обучение по български език, би могъл да бъде част от всяка всеобхватна образователна политика, която се стреми да подобри начина, по който децата-мигранти се интегрират в образователната система. Неговите средства и ресурси са достатъчно гъвкави, за да осигурят индивидуален подход по отношение на образователното съдържание при хетерогенни групи с деца от мигрантски произход. Ефективното приложение на модела в изключително динамична образователна среда, при разновъзрастова група деца, с различни езикови нужди и специални образователни потребности, позволява неговата успешна адаптация при допълнителното обучение по български език в образователните институции и реализиране в системата на предучилищното образование.

Изведените резултати, предполагат представената успешна практика в сектора на допълнителните образователни и социални услуги за деца, да бъде мултиплицирана и развита, както в тази сфера, така и при предстоящо въвеждане в системата на предучилищното образование. Предвид добрите възможности на модела за проследяване динамиката на процеса на обучение, неговото следващо приложение и резултати, биха били изключително полезни при бъдещи изследвания в областта.

Литература

- [1] Entzinger H., Biezeveld R. (2003). Benchmarking in Immigrant Integration. Report for the European Commission. Rotterdam: European Research Centre on Migration and Ethnic Relations (ERCOMER), 53.
- [2] Hek, R., (2005). The Experiences and Needs of Refugee and Asylum Seeking Children in the UK: A Literature Review. National Evaluation of the Children's Fund University of Birmingham. DFES Publications.
- [3] Laevers, F. (Ed.) (2005). Well-being and Involvement in Care Settings. A Process-oriented Self-evaluation Instrument. Research Centre for Experiential Education Leuven University, 1-21.
- [4] Nilsson, J., Bunar, N., (2016). Educational Responses to Newly Arrived Students in Sweden: Understanding the Structure and Influence of Post-Migration Ecology. Scandinavian Journal of Educational Research. Swedish Research Council, 60(4), 399-416.
- [5] Trasberg, K., Kond, J., (2017). Teaching New Immigrants in Estonian Schools – Challenges for a Support Network. Acta Paedagogica Vilnensia, 38, 90-100.
- [6] Европейска комисия /ИАОАК/ „Евридика”, (2019). Интегрирането на ученици от мигрантски произход в европейските училища: национални политики и мерки. Доклад на „Евридика”. Люксембург, Служба за публикации на европейския съюз.
- [7] Христова, С. (2021). Игров модел за чуждоезиково обучение при деца от предучилищна възраст. Дисертационен труд. ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“.
- [8] Хухлаев О.Е., Чибисова М.Ю., Шеманов А.Ю. Инклюзивный подход в интеграции детей-мигрантов в образовании // Психологическая наука и образование. 2015. Том 20. №1. С. 15–27. DOI: 10.17759/pse.2015200103

За контакт с автора:

д-р Стамена Христова

e-mail: stamena.vhristova@gmail.com